

Západočeská univerzita

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

České a ruské frazeologizmy s názvy částí lidského těla

Šárka Peclová

2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra slavistiky a germanistiky

Studijní program Filologie

Studijní obor Cizí jazyky pro komerční praxi

Kombinace angličtina – ruština

Bakalářská práce

České a ruské frazeologizmy s názvy částí lidského těla

Šárka Peclová

Vedoucí práce:

Mgr. Bohuslava Němcová, Ph.D.

Katedra slavistiky a germanistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Bohuslavě Němcové, Ph.D. za její odborné vedení, trpělivost, vstřícnost, cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vytvoření této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Frazeologie.....	3
1.1 Základní terminologie	4
1.2 Frazeologické školy	7
2 Frazém a jeho význam	9
3 Slovníky	11
3.1 Frazeografie	12
3.2 Frazeologické slovníky a jejich autoři	12
3.3 Frazeologizmy ve slovnících	14
4 Frazeologizmy s označením části lidského těla	16
4.1 Shody a odlišnosti ruských a českých frazeologizmů.....	16
5 Korpus analyzovaných frazeologizmů.....	19
5.1 Hlava	20
5.2 Jazyk.....	21
5.3 Nos	22
5.4 Rty, ústa	23
5.5 Oči.....	23
5.6 Zuby	24
5.7 Uši.....	25
5.8 Vlasy	25
5.9 Tvář, čelo, obličej.....	26
5.10 Krk	28
5.11 Ruce, ramena, lokty, prsty	28
5.12 Bok.....	30
5.13 Nohy, pata, koleno	31

6	Výsledky analýzy	32
6.1	Syntaktická struktura frazeologizmů	32
6.2	Část lidského těla	35
	Závěr	39
	Seznam použité literatury a zdrojů	40
	Resumé.....	43

Úvod

Bakalářská práce je věnována frazeologizmům, které obsahují označení části lidského těla v ruském a českém jazyce a hlavním cílem práce je zjištění shod a rozdílů ve struktuře daného typu frazeologizmů.

Úvodní kapitoly práce jsou věnovány frazeologii obecně. Frazeologie je charakterizována jako lingvistická disciplína a dále jsou zmíněni významní čeští a ruští lingvisté – frazeologové.

Pozornost je rovněž směřována na základní pojmy z oblasti frazeologie. Jedná se především o frazém, který může být odrazem či obrazem historie, kultury či životního stylu daného národa. Práce se také snaží poukázat na přítomnost frazeologických neologizmů v běžném životě (v TV, noviny apod.).

V práci jsou zmíněny i významné ruské frazeologické školy, mezi které patří bezesporu frazeologická škola v Kostromě, Novgorodská a Kazaňská frazeologická škola.

Během analýzy daných frazeologizmů jsme pracovali s frazeologickými slovníky, a proto jim je v práci rovněž věnována jedna podkapitola. Při práci se slovníky jsme zjistili, že na rozdíl od výkladových slovníků je informace ve frazeologických slovnících u jednotlivých hesel mnohem přehlednější a význam jednotlivých frazeologizmů je ve frazeologických slovnících mnohem podrobněji vysvětlen. Naznačujeme možné podněty a důvody ke vzniku frazeologických slovníků. Práce také seznamuje jak s vědami, které se zabývají slovníky (lexikografie a frazeografie), tak i s konkrétními publikacemi a jejich autory.

Jak již bylo uvedeno výše, hlavním cílem předkládané bakalářské práce je poukázat na případné rozdíly, odlišnosti a shody mezi českými a ruskými frazeologizmy, které obsahují označení části lidského těla. To znamená, že se práce zabývá analýzou konkrétních frazeologizmů z hlediska struktury a jejich lexikální obsazení. Při excerpci frazeologizmů jsme využívali dva přístupy. 1. daný frazeologizmus jsme vyhledali v dvojjazyčném frazeologickém slovníku, kde jsme také už přímo našli i ekvivalent daného frazeologizmu ve druhém jazyce nebo 2. daný frazeologizmus jsme vyhledali v jednojazyčném frazeologickém slovníku a poté jsme jeho ekvivalent hledali

ve slovnících překladových. Při druhém přístupu nám dvojjazyčné slovníky sloužily jako kontrola správného přiřazení frazeologizmu k danému ekvivalentu.

1 Frazeologie

Frazeologie je lingvistická disciplína, která se zabývá studiem a popisem idiomů a frazémů všech úrovní, kvůli jejich početnosti především však studiem lexémů víceslovných. (Čermák 2007: 25). Frazeologii můžeme také chápat jako nauku o ustálených víceslovných spojeních, např. *hodit něco za hlavu*.

Pokud budeme považovat frazeologii za samostatnou disciplínu, můžeme říci, že se zabývá především historií a etymologií frazeologizmů a jejich strukturou a sémantikou.

Frazeologie se dále dělí na několik poddisciplín, L. Stěpanova a V. Mokienco (2008: 69) rozlišují následující poddisciplíny:

1. **Frazeografie** – věda, která zobecňuje praktické zkušenosti při sestavování speciálních frazeologických slovníků
2. **Frazeologie dialektu** – obor, jehož účelem je popsat místní rysy frazeologických jednotek v konkrétním regionu
3. **Stylistika frazeologizmů** - vypracovává vývoj stylistické kvalifikace frazeologických jednotek v různých funkčních stylech, studuje frazeologii jazyka spisovatelů, publicistů nebo frazeologizmy používané v hovorové řeči, žargonu či zkoumá a vyhledává je v argotu
4. **Ideografická frazeologie** - tzv. systémová a zobecňující banka frazeologických informací o „politickém“ nebo tematickém principu, představuje frazeologický systém ve formě „obrazu světa“ určitého jazyka
5. **Frazeologie neologizmů** - obor, který zaznamenává a interpretuje neustále nově vznikající neologizmy

Výše uvedená klasifikace však zcela jistě není vyčerpávající a bylo by možné ve výčtu pokračovat. Je samozřejmé, že u různých lingvistů se dělení frazeologie může lišit.

Na úvod musíme zmínit, že srovnání ruských a českých frazeologických jednotek nabízí mnoho možností pro lingvistický výzkum, jehož výsledkem je rozkrytí morfologických, lexikálních, syntaktických a sémantických shod a odlišností v daných jazycích.

Výzkumem frazeologizmů a sestavováním frazeologických slovníků, českých i ruských, se zabývá mnoho lingvistů. Jedním z prvních českých bohemistů, který významně přispěl k rozvoji frazeologie, byl Matěj Josef Sychra (1776-1830), autor dvoudílné lexikografické příručky české frazeografie. První díl byl vydán v roce 1821, druhý v roce 1822. Zmínit musíme i Františka Bílého (1854-1920), který se zabýval spisovnou a regionální frazeologií. Dalším, kdo přispěl na poli české lexikologie a frazeologie, byl Prokop Ondrák (1810 - 1873).

Srovnáním ruských a českých frazeologizmů se zabývala Parolková Olga (*1930) a v současné době se této oblasti věnuje Ludmila Stěpanova (1950), která se zajímá především o obory lexikologie a frazeologie a vděčíme jí také za příspěvky z oblasti frazeografie. Bezesporu nesmíme opominout současného lingvistu Františka Čermáka (*1940), který má velké zásluhy a podíly v oblasti frazeologie a frazeografie. O jeho konkrétních dílech budeme hovořit později.

Mezi hlavní sovětské frazeology patří N. M. Šanskij, T. G. Tagijev, A. I. Molotkov, V. V. Vinogrov, N. N. Amosov, A. M. Babkin, V. P. Žukov, D. N. Šmelev, M. M. Kopylenko a mnoho dalších.

1.1 Základní terminologie

Za základní jednotku frazeologie a idiomatiky je obecně považován frazém. Kromě něj se můžeme setkat i s termínem idiom, který se používá především při zdůraznění anomální sémantiky, jelikož ne všechny frazémy ji mají. Čermák (2007: 31) definuje frazém jako jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo). F. Čermák ale také zmiňuje, že frazém nelze zpravidla vymezit jedinou (anomální) vlastností, ať formální, či sémantickou, nebo kolokační. Pro frazémy se užívají i označení rčení, přísloví či pořekadlo. Větnými frazémy mohou být různé formule. Podle F. Čermáka (2007: 31) zvlášť stojí přiřovnání a binomiály.

V souvislosti s frazeologizmy se musíme zmínit i o frazeologických neologizmech, což jsou podle L. Stěpanove (2004: 125) nové frazémy, které se objevily v jazyce poměrně nedávno. Ovšem Čermák (2010: 219) uvádí, že za neologismus se dají

považovat nejen nové frazémy, slova, fráze, apod., ale také tzv. oživené archaismy. Jejich trvání však málokdy vydrží, ale o pokusy zařadit tyto archaismy do současného jazyka se snaží různí autoři, převážně spisovatelé nebo autoři publicistických textů. Čermák (2010: 220) jako příklad uvádí slovo *přehršle*, které používal Václav Havel. Neologismus je však také pojem relativní, protože to, co bylo donedávna nové, může býti dnes už běžné či dokonce staré. Proto málokterý lingvista či lexikograf může říci, že zažil skutečný vznik nového lexému, protože ten buď zestárne a stane se běžným, anebo stačí zaniknout, jelikož se v novém jazyce neuchytil.

Příklady českých frazeologických neologizmů ze současného nespisovného jazyka uvádí Čermák (2010: 220) ve své knize „Lexikon a sémantika“ (2010) a jedná se například o následující slova: *mít vygumovaný mozek*, *být v obraze*, *to je to pravé ořechové*, *dělat co za pochodu*, *být z něčeho na větvi*, *ten má větší hlavu* a mnohé další.

Hledání a shromažďování nových frazeologických neologizmů je velmi náročný a zdoluhavý proces. Je zapotřebí každodenního sledování daného jazyka např. v tisku, jelikož právě zde jsou frazeologizmy a nově užívané frazeologické neologizmy nejčastěji používány. V publicistických textech, které se týkají politiky, je možné objevit následující frazeologické neologizmy: *vyložit karty na stůl*, *přitlačit ke zdi*, *vstoupit na tenký led*, *chopit se kormidla* apod. Také ekonomická oblast je zahlcena frazeologizmy, jako jsou např., *mít prázdnou kapsu*, *přijít zkrátka*, *dát se na trnitou cestu*, *utáhnout si opasky*. Ve zmíněných oblastech není těžké najít výrazy, které obsahují část lidského, těla např., *mít dlouhé prsty*, *jít po krku komu*, *mít práce nad hlavu*, *vzít na svá bedra co*. Výše uvedené příklady nemusejí býti současným neologismem, jelikož už se mohly zařadit do českého jazyka nebo naopak mohly zaniknout. (Stěpanova 2004: 127)

V ruštině se mnoho nových frazémů užívá rovněž ve sdělovacích prostředcích. V 80. letech 20. stol. se uchýlil idiom, který použil M. Gorbačov v jednom ze svých projevů, a sice: *сидеть в одной лодке* (být na jedné lodi). Ruské frazeologické neologizmy se převážně řadí ke knižnímu stylu, ale existují i výjimky, které mají slangový charakter např. *журный кот*.

V ruském jazyce se vyskytuje mnoho frazeologických neologizmů z oblasti politiky, či diplomacie. Jedná se především o frazeologické neologizmy, které

charakterizují činnost představitelů úřadů nebo popisují povahu vztahu mezi nimi: *раскачивать лодку* (narušovat stabilitu, rovnováhu), *перекрывать кислород* (zbavit někoho příležitosti jednat), *держат на коротком поводке кого-либо* (přísně kontrolovat něčí konání), *зачищать поляну* (odstraňovat politické konkurenty). V této oblasti můžeme také najít frazeologické neologizmy, které obsahují označení části lidského těla, např., *голосовать ногами* (nedostavení se k hlasování, čímž demonstrují jejich postavení a vliv na výsledek hlasování).

Ruské frazeologické neologizmy také mohou souviset s povahou veřejné správy např., *вертикаль власти* (centralizovaná forma vlády), s politickými procesy, např., *ценная реакция* (proces, který se vyvíjí a roste spontánně a je nemožné ho zastavit), *резать по живому* (nucení přijímat tvrdá a radikální opatření, která mohou způsobit občanům nepříjemnosti), nebo souvisejí s konáním politiků, např., *хлопнуть дверью* (demonstrativně vyjádřit svůj protest), *бежать впереди паровоза* (předstihnout přirozený průběh událostí), *сидеть на двух стульях* (sedět na dvou židlích – zabírat dvě pozice, které si navzájem protiřečí).

Adaptace ruských frazeologických neologizmů probíhá následovně. Nejprve daný frazeologismus je využíván pouze v úzkém kruhu specialistů (politiků, novinářů). Vzhledem k tomu, že jsou velmi často využívány v hromadných sdělovacích prostředcích (televize, internet, noviny), kde politici a odborní pracovníci odpovídají na různé politické otázky, je zřejmé, že se postupně stávají pochopitelnými i pro část ruského obyvatelstva. Poté frazeologický neologismus přechází z terminologie do obecné literární ruštiny.¹

Dalším možným způsobem, jak objevovat nové výrazy, je provádění anket. Není to zcela objektivní záležitost, jelikož zde hraje určitou roli věk, bydliště či vzdělání respondenta. Kromě toho je nutné poznamenat, že frazeologické neologizmy vznikají v lidovém jazyce.

¹ Васильевна Баско Нина. *Фразеологические неологизмы русского политического дискурса* // *Политическая лингвистика* [online]. 2016. №1. [cit. 2018-04-20] Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologicheskie-neologizmy-russkogo-politicheskogo-diskursa>.

Nové frazémy mohou být domácího, ba dokonce cizího původu. Český i ruský jazyk prožívá poslední léta období aktivní internacionalizace, tzn., že do jazyka pronikají výrazy z cizích zemí. Určit původ neologizmu je velice obtížné.

Od frazémů musíme odlišit víceslovné lexémy. Tyto lexémy jsou hotovými nominacemi, jelikož jsou stejně ustálené jako lexémy jednoslovné.

Jiří Černý (2008: 29) zmiňuje, že tvoření víceslovných pojmenování se podobá skládání. Často se jedná o vytvoření nedělitelného pojmu. Příkladem mohou být botanické názvy (*mochomůrka zelená, kozí brada luční*) nebo technické termíny (*parní stroj, kuličkové ložisko*).

F. Čermák (2010:222) rozlišuje následující funkční typy:

- **Víceslovné termíny** – tvoří nejbohatší část lexikonu (*железная дорога, přídavné jméno*)
- **Víceslovná propria** (*Kanárské ostrovy, Středozemní moře, Балтийское море*)
- **Idiomatické kolokace** – specifická oblast tvořená víceslovnými anomálními lexémy (frazeologizmy)
- **Běžné kolokace uzuální**

1.2 Frazeologické školy

V Ruské federaci začaly v 2. polovině 20. století vznikat frazeologické školy. Jedna z nejznámějších škol je v Novgorodě – Новгородская фразеологическая школа (НФШ). Byla založena na katedře ruského jazyka pedagogické fakulty. Jejím zakladatelem je V. P. Žukov. Frazeologická škola se také stala centrem organizování různých diskuzí, které se týkají aktuálních otázek ve frazeologii.²

Také město Kostroma je proslavené svojí frazeologickou školou (Костромская фразеологическая школа), která řeší problémy týkající se funkčních, strukturních, pragmatických a sémantických aspektů frazeologie. Významnou událostí pro Kostromskou frazeologickou školu a celou frazeologickou komunitu byla publikace

² Новгородская фразеологическая школа. *Новгородская фразеологическая школа* [online]. МБУК «БИБЛИОНИКА»: АНО «МУРАВЕЙНИК», 2016 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://ant53.ru/reference/193/>

dvou významných frazeologů – A. M. Melerovič a V. M. Mokienko, s názvem «Семантическая структура фразеологических единиц современного русского языка.» (2008). Autoři v publikaci vysvětlují povahu frazeologického významu, jeho utváření a transformační potenciál frazeologických jednotek.³

Poslední školou, o které se zmíníme, je Казанская фразеологическая школа. Zakladatelem školy byl polský vědec Boduen de Kurtene (1845-1929). Za posledních 13 let se kazanští vědci věnovali různým směrům v oblasti frazeologie. Existuje mnoho významných doktorských dizertací, např. «Семантика и синтаксис народных примет в русском и татарском языках: сопоставительный аспект» (Fattachova, 2002). Příkladem mohou být také dizertační práce «Русская пословица в паремиологическом пространстве» (Воџина, 2010), která se věnovala studiu ruským příslovím, či práce «Фразеографическое описание татарского, русского и английского языков» (Ажурова, 2010).⁴

Na rozdíl od Ruské federace v České republice o větším počtu výrazných frazeologických škol mluvit nemůžeme.

³ Третьякова Ирина Юрьевна. *Костромская фразеологическая школа // Вестник КГУ. 2013. №5.* [cit. 2018-04-20] Dostupné z: <http://ant53.ru/reference/193>

⁴ Арсентьева Елена. *Казанская фразеологическая школа //Фразеология в многоязычном обществе. Phraseology in Multilingual Society / сборник статей межд. фразеол. конф. "Europhras". - Казань: Татарское республи. изд-во "ХЭТЕР", 2013,* [cit. 2018-04-20] Dostupné z: http://kpfu.ru/staff_files/F726813242/

2 Frazém a jeho význam

Frazémy mohou odrážet historii, kulturu či životní styl každého národa. Můžeme tedy říci, že frazémy jsou, popř. mohou být, jakýmsi odrazem extralingvistických reálií. Díky frazémům nám v hlavě utkvělo mnoho významných historických událostí.

Velice známým a často používaným frazémem v českém jazyce je např. „*Dopadnout jak sedláci u Chlumce.*“, což nese význam něčeho, co dopadlo velmi špatně. Dalším méně známým frazémem je „*Dopadnout jako Rus u Slavkova.*“, který je spojený s vítězstvím Napoleona u Slavkova v roce 1805.

Samozřejmě i v ruské frazeologii je možné najít frazémy spojené s historií. L. Stěpanova (2004: 15) uvádí jako příklad «*Пропал как швед под Полтавой*», což znamená být poražen, zničen. Tento frazém úzce souvisí s bitvou u Poltavy (1709), kde Petr Veliký zvítězil nad Švédy. Ruština se také častokrát inspirovala bohatýrskými národními písněmi, kde hlavní postavou byl Илья Муромец, což byl bohatýr, který se poflakoval a válel na peci, ale jakmile se objevil nepřítel, neváhal a vyrazil do boje, ve kterém vždy zvítězil. Samotné označení Илья Муромец je tudíž užíváno pro označení silného a pevného bojovníka.

Nejstarší frazémy většinou pocházejí z legend. Každý jistě zná legendy o Krokovi a jeho dcerách. K jedné z jeho dcer se pojí frazém „*Tomu by ani Kazi nepomohla.*“ – ve významu, že nikdo by nedokázal pomoc vyřešit daný problém. Nesmíme zapomenout na blanické rytíře, kteří jsou připraveni přijít na pomoc v době nejtěžší. Význam slovního spojení „*tvrdě spát*“ nese frazém „*Spát jako blaničtí rytíři.*“.

L. Stěpanova (2004: 19-21) uvádí, že inspirací byly také české a ruské pohádky (*hloupý Honza, děd Vševěd, rytíř Bajaja, красная девица, сказка про белого бычка, Баба Яга* aj.). Mnoho frazému bylo převzato z české, ale i ruské umělecké literatury. Příkladem je postava Viktorky, která se objevila v knize Boženy Němcové *Babička* a s jejímž jménem se setkáváme ve frazému „*Ječet jako Viktorka u splavu*“ – ve významu hlasitě křičet. Dalším příkladem je frazém „*Chovat se jako divá Bára.*“ ve smyslu být zbrklý, který pochází z knihy *Divá Bára* od B. Němcové. Značné množství těchto frazémů se vyskytuje i v ruském jazyce. V literárním díle „*Evžen Oněgin*“ od A. S. Puškina se objevil např., «*от Ромула до наших дней*» - vyprávění od samého počátku.

Další četnou skupinou frazému jak v ruském, tak i v českém jazyce jsou frazémy, jejichž komponenty jsou vlastní jména. L. Stěpanova (2004: 21) rozlišuje následující skupiny. 1. frazémy s antroponymy (*jako malej Jarda, как умная Мама*). 2. frazémy s toponymy (*v Praze je blaze; ukázat, zač je toho v Pardubicích perník; познать за Можай.*) 3. frazémy s urbanonymy, (*je to tu jako na Václaváku; je to, jako když plivne do Stromovky*) 4. Frazémy se zoonymy (*čekat jako Brok; být ulítaný jako Alik; слон и Моська; а Васька случает да ест*). 5. frazémy s kosmonymy, tj. názvy nebeských těles (*kouká, jako by spadl z Marsu; как с Луны свалился*). 6. Frazémy s chrononymy (*mluvit pravdu vždy na Štědrý den; střelení jako o Božím těle; нужен как в Петровке варешки*).

V českém i ruském jazyce existují frazémy převzaté z latiny. Slova převzatá z latiny se využívají v českém jazyce především v knižním stylu, např., *alma mater, homo sapiens, de facto, alter ego*. V ruském jazyce se latinské frazémy vyskytují v původním znění (*veni, vidi, vici; status quo*) nebo se transliterují (*хомо сапиенс, перпетуум мобиле*).

Jiří Černý (2008: 30) zmiňuje, že pro frazém je charakteristické to, že rozbor jednotlivých slov ve frazému nám neumožní porozumět danému frazeologizmu, pokud bychom neznali skrytý (přenesený) význam frazeologizmu. Jeho význam je dán konvencí a tudíž význam frazeologizmu nemusí vyplývat z jednotlivých komponentů.

Můžeme říci, že v každém rozvinutém jazyce existuje obrovské množství frazeologických spojení. Jiří Černý (2008: 31) říká, že frazeologizmy není nutné vysvětlovat, ale je třeba se jim naučit.

3 Slovníky

Slovník neboli lexikon je souborné zpracování jednotek slovní zásoby v heslech, zpravidla abecedně řazených.⁵

Lexikografie je jedna z jazykových disciplín, která se zabývá teorií a praxí zpracování slovní zásoby jazyka ve slovnících. Podle J. Černého (2008:147) si lexikografie klade podobné cíle jako lexikologie, která má za cíl zkoumat inventář jazykových znaků, což jsou výrazy, slova nebo slovní spojení, která má daný jazyk k dispozici, a sice z různých hledisek: jejího uspořádání, původu slov, způsobu tvoření nových slov. Oproti lexikologii je lexikografie zaměřena více prakticky, to znamená, že se zabývá především sestavováním jednojazyčných nebo vícejazyčných slovníků.

Jak uvádí Kateřina Voleková (2015: 31), záznamy o pokusech zachytit českou slovní zásobu (adaptací či vlastní sběratelskou prací) se objevují už ve středověku. Mezi první vpisky se řadí tzv. Jagícovy a Paterovy české glosy se staroslověnskými prvky z 12. století. Z toho tedy můžeme usoudit, že snahy o první „slovníky“ byly již na počátku 12. století. Z období středověku jsou všeobecně známy slovníky, které sepsal mistr Bartoloměj z Chlumce (za vlády Karla IV.). Hlavním impulzem pro vznik a rozvoj české lexikografie byly podle K. Volekové (2015: 31) české glosy v cizojazyčných textech. Dále K. Voleková zmiňuje, že české vpisky od čtenářů či opisovačů vysvětlovaly neznámá slova a snažili se je přeložit do rodného jazyka.

V odborné literatuře se můžeme setkat s různými klasifikacemi slovníků. J. Černý (2008: 160) rozlišuje následující tři základní skupiny slovníků: 1. výkladové slovníky, 2. jazykové překladové slovníky, 3. jazykové speciální slovníky. Výkladové slovníky dále dělí na univerzální, které obsahují celkový popis světa, který nás obklopuje, a speciální, ty naopak popisují nějaký konkrétní obor. Jazykové překladové dále J. Černý dělí na dva podtypy: 1. dvojjazyčné (např., česko-ruský nebo rusko-český) a 2. vícejazyčné. Posledním typem jsou slovníky jazykové speciální. J. Černý je dále dělí na devět podskupin: 1. ortografické slovníky (např., Pravidla českého pravopisu), 2. etymologické, které u každého výrazu uvádějí jeho původ, 3. slovníky synonym, 4. slangové slovníky, které zkoumají slovní zásobu slangů, 5. terminologické slovníky, které obsahují speciální termíny jednoho nebo několika oborů, 6. technické slovníky,

⁵ LINGEA S. R. O, kolektiv. *Slovník současné češtiny*. Brno: Lingea, 2011. ISBN 978-80-87471-27-2.

kteřé se zaměřují na překlad technické literatury, 7. autorské slovníky, které zahrnují slovní zásobu spisovatele nebo jediného díla a 8. frekvenční slovníky. Poslední 9. podskupinou jsou frazeologické slovníky, na které se zaměříme podrobněji.

3.1 Frazeografie

V odborné literatuře se můžeme setkat i s pojmem „frazeografie“, který úzce souvisí s lexikografií. Podle Františka Čermáka (2007:617) můžeme frazeografii chápat jako oblast aplikované frazeologie a idiomatiky, která se zabývá jejím popisem a principy tohoto popisu. Tato věda patří v aplikované jazykovědě k nejnovějším oblastem. Od lexikografie se oddělila díky specifickým problémům, týkajícím se frazeologie a idiomatiky. Zaznamenávání frazeologizmů vyžaduje odlišný přístup při aplikaci odpovídající slovníkové praxi. Dále se F. Čermák zmiňuje, že někteří autoři mluví o slovníku jako o „frázníku“.

3.2 Frazeologické slovníky a jejich autoři

V souvislosti s frazeologizmy nelze opominout frazeologické slovníky, které jsou podstatnou součástí této oblasti.

Slovník české frazeologie a idiomatiky (Čermák, 1983) přistoupil k typologii frazémů tak, že je rozlišuje na výrazy slovesné, neslovesné, větné, přirovnání, nebo je sestavuje podle abecedy s ohledem na dominující slovo v idiomu. Dané slovníky se mohou lišit počtem frazémů a jejich výkladů.

Frazeologických slovníků existuje v dnešní době značné množství. V každém se ukrývá jiný počet kolokací. Slovník může obsahovat všechny známé frazeologizmy v daném jazyce, nebo je zaměřen na určitou oblast, tudíž je v něm možno nalézt všechny dostupné frazeologizmy pro toto konkrétní téma. Příkladem jsou například slovníky, které se zabývají idiomy, které obsahují např., části lidského těla, barvy či zvířata.

Jak již bylo řečeno výše, v současné době je k dispozici poměrně mnoho frazeologických slovníků, většinou jednojazyčných. Za nejznámější první ruský

frazeologický slovník je považován slovník „Русская мысль а речь. Свое и чужое. Опыт русской фразеологии. Сборник образных слов и иносказаний.“(1912) od M. I. Michelsona. V tomto slovníku se autor snaží seznámit čtenáře s frazeologií ruského jazyka. Ve slovníku jsou obsaženy jak frazeologické obraty, tak i slova převzatá, citáty ruských a zahraničních spisovatelů a slova s přeneseným významem (metafory).⁶

V roce 1967 vyšel «Фразеологический словарь русского языка», který sestavil A. I. Fjodorov, A. I. Molotkov, V. P. Žukov a L. A. Vojnova. Slovník zahrnuje přes 4 000 frazeologických obratů. Výrazy jsou řazeny abecedně a ve slovníku se opakují, například výraz «Бить ключом», je možné nalézt jak pod heslem „бить“, tak pod heslem „ключ“.

Mezi další jednojazyčné ruské frazeologické slovníky patří například «Фразеологический словарь современного русского языка» (Larionova, 2014) a «Большой фразеологический словарь русского языка» (Antonova, 2010). Oromenuty nemohou zůstat ani «Большой фразеологический словарь русского языка» (Teliya, 2010), a «Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологический комментарий.» (Teliya, 2006).

K nejvýznamnějším autorům jednojazyčných českých frazeologických slovníků patří bezpochyby František Čermák, který je v České republice velmi známým bohemistou, jemuž vdčíme za velkou řadu publikací. K jeho pracím patří: „Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné (A-P)“ (1994), „Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné (R-Ž)“ (1994), „Slovník české frazeologie a idiomatiky: Přirovnání.“ (1983), „Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy neslovesné“ (1988), „Slovník české frazeologie a idiomatiky. Větné výrazy.“ (2009), „Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné“ (1994).

E. Mrhačová se zabývá převážně sestavováním tematických frazeologických slovníků: Příroda v české frazeologii a idiomatice: země, vesmír, život, smrt, barvy, prostor, čas. (2006), Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice. (2000), Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice (1999). Eva Mrhačová je zároveň autorkou porovnávacích studií, ve kterých se zabývá srovnáním českých a polských

⁶ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Санкт-Петербург: Специальная Литература, 1996. ISBN 5-7571-0038-9.

frazeologizmů: Zvířata v české a polské frazeologii a idiomatice: česko-polský a polsko-český slovník. (2003), Lidské tělo v české a polské frazeologii a idiomatice: česko-polský a polsko-český slovník (2004).

Srovnáním frazeologizmů, tentokrát ruských a českých, se zabývala i Marie Martínková, autorka Rusko-českého frazeologického slovníku (1953). Dalším dvojjazyčným frazeologickým slovníkem je Česko-ruský frazeologický slovník (Mokienko/Wurm, 2002). Slovník je výjimečný nejen svým obsahem a rozsahem, ale především vysokou odborností, co se týká zpracování. Slovník čítá přes 9 000 frazeologických jednotek. A posledním dvojjazyčným rusko-českým frazeologickým slovníkem, který je nutné zmínit, je Rusko-český frazeologický slovník (Stěpanova, 2007)

3.3 Frazeologizmy ve slovnících

Frazeologizmy můžeme také najít v běžných slovnících. Zde je problém s jejich definicí a zpracováním (samostatně či v širším rámci). Podle F. Čermáka (2007: 618) první přístup spočívá v tom, že daný frazeologizmus je přiřazen k heslu podle jeho smyslu či významu. Např. „*ruka ruku myje*.“ je přiřazeno k heslu „ruka“, aniž by ruka v tomto kontextu znamenala „lidskou horní končetinu“, jak uvádí např. Slovník spisovné češtiny.

Druhý přístup dle F. Čermáka se od prvního celkem neliší, kromě toho, že idiomy jsou nashromážděné na konci hesla. Pokud vyhledáme pojem „noha“ ve Slovníku spisovného jazyka českého, najdeme cca 550 slov (výrazů či slovních spojení), z nichž je 40 frazémů. Ovšem informace o tom, že se jedná o frazém, se kromě jedné výjimky neuvádí. Totožný problém je možno nalézt ve Slovníku spisovné češtiny, kde stejný pojem „noha“ zahrnuje přes 200 slov, z nichž je okolo 20 frazémů, které opět nejsou nijak zvlášť označené.

Dále je možné si povšimnout, že v normativních výkladových slovnících se frazeologizmy vysvětlují synonymním výrazem či ekvivalentem. Dochází, ale k tomu, že zahrnuje pouze část daného frazeologizmu, např., „*utikal, co mu nohy stačily*“ se ve

slovníku uvádí jako „velmi rychle“, což u daného výrazu vynechá určitou část sémantiky (subjektivní panika, spojené se strachem apod.).

Naopak ve frazeologickém slovníku je větší přehlednost a rozsáhlé vysvětlení významu daného frazeologizmu. Ve Slovníku české frazeologie a idiomatiky nejen, že je možné nalézt více frazeologizmů k heslu „noha“, ale zahrnuje i jejich plný funkční popis. Možná špatná orientace a omezenost vysvětlení frazeologizmů v normativním výkladovém slovníku, daly podnět ke vzniku frazeologického slovníku, jelikož je zjevné, že frazeologizmy a idiomy je potřeba zaznamenávat v samostatné publikaci.

4 Frazeologizmy s označením části lidského těla

Tato kapitola se zabývá konkrétními frazeologizmy, ve kterých se vyskytuje lidská část těla (hlava, nos, ruka, noha, záda, oko, ucho apod.), a jejich porovnáním v ruském a českém jazyce. Existuje mnoho studií, které se frazeologizmy s částí lidského těla (dále jen frazeologizmy) zabývají. Příkladem může být srovnávací studie L. Stěpanové, která spolu s M. Svaškovou a Tet. Arkhangelskou sestavila rusko-česko-polský frazeologický slovník *Člověk ve frazeologii «Образ человека во фразеологии»* (2016). Kniha obsahuje frazeologizmy, vztahující se nejen k vnějšímu vzhledu, ale i k vlastnostem člověka. Celkem se jedná o více než 20 000 ruských frazeologizmů a přibližně stejné množství nalezneme i u českého a polského jazyka. Následující rusistkou, bohemistkou a polonistkou je již zmíněná E. Mrhačová, která se věnovala porovnávací frazeologii a idiomatice a je autorkou tematického frazeologického slovníku „Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice“ (2000). Slovník obsahuje 166 bázových slov (názvy částí lidského těla) a okolo 2 000 kolokací.

Na základě odborné publikace E. Mrhačové „Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice“ (2000) můžeme tedy konstatovat, že v českém jazyce je možné najít přes 1 900 frazeologických jednotek, které obsahují označení část lidského těla. Nejfrekventovanějším označením částí těla je hlava, ruka a oko. Frazeologizmů, které obsahují „hlavu“, je možné najít přes 150, stejně tak ty, ve kterých se vyskytuje „ruka“. Dále můžeme podotknout, že většina částí lidského těla je obsažena ve více než 5 idiomech. Počet ruských frazeologizmů obsahujících název části lidského těla se nám v odborné literatuře zjistit nepodařilo.

4.1 Shody a odlišnosti ruských a českých frazeologizmů

Při porovnávání frazeologizmů ve dvou jazycích se můžeme zaměřit na různé aspekty. Zkoumat můžeme shody/rozdíly v syntaktické struktuře či v lexikálním naplnění frazeologizmů (stejná, odlišná či vůbec žádná část lidského těla).

Při srovnání syntaktické struktury ruských frazeologizmů s jejich českými ekvivalenty se můžeme setkat s následujícími případy:

1. Syntaktická struktura je identická (*Что кому вбивать в голову. x Vtloukat do hlavy co komu., Навострить уши. x Natáhnout uši., Валить из рук. x Padat z rukou.*)

2. syntaktická struktura je odlišná (*У него голова идет кругом. x Neví, kde tu hlava stojí., Пропускать мимо ушей что. x Pouštět jedním uchem tam a druhým ven.*)

Nejvíce možných situací (kombinací) může nastat při analýze frazeologizmů z hlediska obsahu části lidského těla (dále jen část těla). Musíme konstatovat, že ve frazeologizmech se obecně vyskytuje jedna část těla, ovšem existují i výjimky (*Держать язык за зубами. x Držet jazyk za zuby*).

1. Frazeologizmy obou jazyků zahrnují stejnou část těla, např., *Водить кого за нос. x Vodit někoho za nos.;*
2. Ruský a český ekvivalent obsahuje jinou část těla, např., *Давать/дать голову на отсечение. x Dávat/dát ruku do ohně za koho/co.*
3. Ruský i český ekvivalent zahrnuje jednu a tutéž část těla 2x v jednom frazeologizmu, např., *Идти (стоять) бок о бок с кем. x Být (stát, bojovat) bok po boku s kým.*
4. Ruský i český ekvivalent zahrnuje 2 různé části těla, např., *Держать язык за зубами. x Držet jazyk za zuby*
5. V ruském ekvivalentu se objevuje jedna část těla 2x, ale v českém pouze 1x, např., *С глазу на глаз (поговорить). x Mezi čtyřma očima (si promluvit).*
6. Ruský frazeologizmus obsahuje dvě různé části těla, ale v českém je pouze jedna, např., *Связать кого по рукам и ногам. x Svázat někomu ruce.*
7. Český ekvivalent obsahuje dvě různé části těla, ale ruský pouze jednu. *Показать пятки. x Vzít поху на ramena.*
8. Český ekvivalent bez části těla, např., *Гладить по головке. x Zahrnovat někoho chválou.*
9. Ruský ekvivalent bez části těla, český ji obsahuje, např., *Ждать у моря погоды. x Čekat se založenýma rukama.*

Mohly nastat rozporuplné situace, mezi které bychom mohli zahrnout případy, kdy se v českém ekvivalentu může a nemusí vyskytovat stejná část těla jako v ruském frazeologizmu, např., *Навязнуть в зубы. x Mít něčeho plné zuby. (Mít něčeho až po*

krk.) nebo český ekvivalent může zahrnovat část těla, ale může se vyskytovat i bez části těla, např., *У него длинный язык. x Nevidí si na jazyk. (Co neví, to nepoví).* Můžeme uvést i situaci, kdy ruský ekvivalent obsahuje jednu část těla, ale v českém se mohou (a nemusí) objevit dvě části těla, např., *У него волосы становятся дыбом. x Vlasy někomu vstávají hrůzou. (Vlasy se někomu ježí na hlavě).* Případů, kdy daný frazeologismus zároveň může a nemusí obsahovat část lidského těla, bychom našli nespočet. Mnoho frazeologizmů totiž můžeme v druhém jazyce vyjádřit nejen jedním či dvěma frazeologizmy, ale někdy dokonce i třemi.

5 Korpus analyzovaných frazeologizmů

Pro excerpci frazeologizmů jsme využívali dva přístupy. 1. daný frazeologismus jsme vyhledali v dvojjazyčném frazeologickém slovníku, kde jsme také objevili i ekvivalent daného frazeologizmu nebo 2. daný frazeologismus jsme vyhledali v jednojazyčném slovníku a poté jsme jeho ekvivalent hledali ve slovnících překladových. Při druhém přístupu nám dvojjazyčné slovníky sloužily jako kontrola správného přiřazení frazeologizmu k danému ekvivalentu. Během provádění analýzy českých a ruských ekvivalentů byly využívány frazeologické slovníky, mezi kterými převažovaly slovníky rusko-české, protože jsme nejčastěji vycházeli z ruského frazeologizmu. Pokud nastala situace, kdy jednomu frazeologizmu odpovídalo více ekvivalentů, snažili jsme vybrat ekvivalent, obsahující rovněž část lidského těla, nebo naopak poukázat na to, že existují odlišné frazeologizmy.

Frazeologizmy, které jsme dále analyzovali, jsou pro lepší přehlednost uspořádány do tabulek. V levém sloupci tabulky je obsažen ruský frazém a jeho význam, v pravé části je uveden český ekvivalent a jeho význam.

Vzorová tabulka:

Ruský frazeologismus	Český frazeologismus
Význam daného idiomu	Význam daného idiomu

Excerpcí jsme získali celkem 70 frazeologizmů, které jsou v následující části uspořádány podle jednotlivých částí lidského těla. Zároveň je za každým frazeologizmem či jeho významem v závorce označena velkým tiskacím písmenem použitá literatura či slovník, ze kterého bylo čerpáno.

Seznam použitých slovníků:

A – Ruské frazeologismy názorně (Parolkova, 1981)

B – Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice (Mrhačová, 2000)

C – Rusko-český frazeologický slovník (Stěpanova, 2007)

D – Česko-ruský frazeologický slovník (Mokienko, 2002)

E – Slovník české frazeologie a idiomatiky (Výrazy slovesné A-P) – (Čermák, 1994)

F – Slovník české frazeologie a idiomatiky (Výrazy slovesné R-Ž) – (Čermák, 1994)

G – Slovník české frazeologie a idiomatiky (Výrazy slovesné) – (Čermák, 2009)

5.1 Hlava

валить с больной головы на здоровую (A; 35)	házet/hodit někomu něco na hlavu (C; 152)
Svalit vinu z vinného člověka na nevinného. (C; 152)	Zbavit se viny a nespravedlivě ji přenést na někoho. (G; 184)
вбивать в голову что кому (A; 37)	vtloukat do hlavy co komu (C; 148)
Častým opakováním přesvědčovat někoho o něčem. (C; 148)	Vnucovat někomu stejný názor, násilně jej o něčem přesvědčovat. (B; 49)
выбросить кого/что из головы (A; 58)	pustit něco/někoho z hlavy (G; 195)
Snažit se zapomenout a nepřemýšlet nad někým nebo nad něčím. (C; 152)	Přestat na něco myslet nebo pamatovat a nestarat se již o to, nezabývat se tím. (G; 195)
давать/дать голову на отсечение (C; 148)	dávat/dát ruku do ohně za koho/co (C; 148)
Výraz absolutní důvěry v někoho/něco. Plně garantovat věrohodnost, spolehlivost někoho/něčeho. (C; 148)	Plně někomu/něčemu důvěřovat. Zaručovat se za někoho/něco. (F; 42)
гладить по головке (A; 67)	zahrnovat někoho chválou (C; 146)
Velmi někoho pochválit. (C; 146)	Velmi kladně někoho chválit. (E; 283)

у него голова идёт кругом (A; 70)	neví, kde mu hlava stojí (C; 144)
Mít mnoho práce a starostí z nedostatku času. (E; 222)	Má velmi mnoho práce a je z toho unaven; je zavalen prací. (B; 44)

у него дырявая голова (A; 85)	má děravou hlavu (C; 145)
Člověk, který na všechno lehce zapomene, má špatnou paměť, nic neudrží v paměti. (C; 145)	Být zapomnětlivý a nic si nepamátovat. (B; 41)

как снег на голову (C; 713)	jako blesk z čistého nebe (C; 713)
Objevit se, přijít zcela nečekaně, náhle. (A; 126)	Naprosto neočekávaná, nenadálá věc, událost. (C; 713)

ломать голову над чем (C; 149)	lámat si hlavu s něčím (C; 149)
Usilovně o něčem přemýšlet ve snaze pochopit, vyřešit něco obtížného. (A; 145)	Usilovně o něčem přemýšlet ve snaze dobrat se řešení nebo pravdy. (B; 40)

окунуться с головой во что (C; 147)	vrhnout se po hlavě do něčeho (G; 198)
Zcela a úplně se soustředit na práci, oddat se práci. (C; 147)	Začít s něčím intenzivně, pustit se do něčeho hned a přímo, bez váhání a odkladu, popř. bez rozmyslu. (G; 198)

5.2 Jazyk

бежать высунув язык (A; 19)	běžet s vyplazeným jazykem (A; 19)
Běžet nebo přiběhnout někam udýchaně, vyčerpaně a stihnout něco jen s obtížemi. (C; 870)	Člověk, který z nedostatku času, strachu apod. doběhne někam na poslední chvíli. (G; 251)

(слово) вертится у кого на языке (A; 38)	mít něco na jazyku (E; 292)
Nedokázat si vzpomenout na <i>něco</i> , co známe, ale v daný moment jsme to zapomněli. (C; 872)	Člověk v momentální roztržitosti si ve vztahu k hledanému jménu nemůže vzpomenout, vybavit si <i>něco</i> ; cítit, že rozpomenutí na <i>něco</i> je na blízku. (E;292)

у него длинный язык (A; 80)	nevidí si na jazyk (C; 870)
Člověk, který mluví až příliš. (C; 870)	O žvanivém člověku, který toho moc napovídá. (A; 80)

язык сломаешь (C; 873)	jazyk si můžeš zlomit na čem (C; 873)
Když se snažíme říct <i>něco</i> těžce vyslovitelného (slova, fráze). (C; 873)	<i>Něco</i> vyslovovat s krajními obtížemi. (B; 62)

развязать язык кому (A; 239)	rozvázat někomu jazyk (C; 871)
Rozhovořit, rozpovídat <i>někoho</i> . (A; 239)	Přimět <i>někoho</i> k mluvení; donutit <i>někoho</i> mluvit (E; 295)

5.3 Nos

водить кого за нос (A;49)	vodit někoho za nos (C;463)
Klamat <i>někoho</i> a vzbuzovat v něm falešnou naději nebo důvěru. (E; 543)	Klamat <i>někoho</i> , informovat jej nepravdivě. (B; 100)

зарубить на носу (C; 465)	zapsat si za uši (C; 465)
Zapamatovat si <i>něco</i> na pevně, natrvalo. (C; 465)	Dobře si <i>něco</i> zapamatovat, vtisknout si <i>něco</i> do paměti. (F; 222)

не совать нос в чужие дела (C; 463)	nestrkat do něčeho svůj nos (C; 463)
Neplést se do cizích záležitostí. (C; 463)	Neplést se do cizích věcí, nezasahovat rušivě do záležitostí jiných lidí. (B; 99)

нос не дорос у него (C; 464)	má ještě mléko na bradě (C; 464)
O někom, kdo je příliš mladý, aby dělal něco, účastnil se něčeho s ostatními. (C; 464)	O mladém člověku, který ještě nemá mnoho zkušeností. (B; 26)

5.4 Rty, ústa

закусить губы (C; 171)	kousat se do rtů (C; 171)
Uklidnit se; přerušit větu, řeč. (C; 171)	Zarazit se a přestat mluvit nevhodně. (B; 137)

мазать по губам кого (C; 171)	mazat med kolem pusy komu (C; 171)
Slibovat <i>něco</i> , co nesplníme; vyvolávat marné naděje. (C; 171)	Falešně <i>někomu</i> lichotit, pochlebovat. (B; 134)

слететь/слетать с губ (C; 171)	vyletět z úst (C; 171)
Vyslovit <i>něco</i> omylem, nečekaně i pro samotného mluvčího. (C; 171)	Neprožřetelně říci, prozradit <i>něco</i> , co mělo zůstat nevysloveno. (B; 179)

5.5 Oči

бросаться кому в глаза (A; 27)	padnout do oka někomu (C; 132)
Být velmi nápadný, abychom přilákali pozornost naším vzhledem. (C; 132)	Upoutat <i>někoho</i> , <i>něčím</i> nápadným na sebe upozornit, přitáhnout <i>něčí</i> pohled. (B; 112)

с глазу на глаз (поговорить) (C; 138)	mezi čtyřma očima (promluvit si) (D; 345)
Promluvit si o samotě, beze svědků. (C; 138)	Vyřídit si <i>něco s někým</i> jen ve dvojici, beze svědků, důvěrně. (B; 110)

вырастать в чьих глазах (A; 65)	stoupat v něčích očích (C; 137)
Zlepšit si svou pověst u <i>někoho</i> . (E; 588)	Získat si <i>něčí</i> úctu nebo obdiv; získat na vážnosti. (B; 113)

закрывать глаза на что (C; 134)	zavírat oči před něčím (C; 134)
Vědomě, záměrně si <i>něčeho</i> nevšimat, snažit se <i>něco</i> nevidět. (A; 95)	Úmyslně <i>něco</i> přehlížet, <i>něčím</i> se nechtít zabývat, nic nevidět neslyšet. (B; 114)

открывать кому глаза (C; 135)	otvírat někomu oči (C; 135)
Říkat <i>někomu</i> pravdu o někom nebo o něčem; odhalovat <i>někomu</i> pravou podstatu <i>něčeho/někoho</i> . (A; 190)	Odhalit, ukázat <i>někomu</i> pravdu a přimět ho změnit názor a posuzovat tak <i>něco/někoho</i> realisticky. (G; 506)

5.6 Zuby

держат язык за зубами (A; 79)	držet jazyk za zuby (C; 870)
Být opatrný ohledně prohlášení; mlčet; nežvanit. (C; 870)	<i>Něco</i> nevyzradit; umět mlčet; mlčet jako hrob. (B; 62)

навязнуть в зубах (C; 275)	mít něčeho plné zuby (C; 275)
Krajně omrzet <i>někoho</i> , znechutit se <i>někomu</i> . (A; 158)	Být <i>něčím</i> krajně přesycený, otrávený, iritující; <i>někdo</i> toho má dost. (B; 188)

положить зубы на полку (A; 214)	sušit hubu (A; 214)
Uskromnit se, hladovět, omezovat se na nejpotřebnější věci. (C; 275)	Nemít nic nebo mít toho velký nedostatek a pociťovat následky. Nemít jídlo a hladovět. (G; 230)

5.7 Uši

влюбитья по уши (A; 48)	zamilovat se až po uši (C; 802)
Velmi hluboce se zamilovat (C; 802)	Být velmi zamilovaný, hořet láskou k <i>někomu</i> (B; 173)

держатъ ухо востро (A; 79)	být ve střehu, mít se na pozoru před někým (C; 800)
Nikomu nedůvěřovat, být obezřetný, opatrný; dávat si pozor. (A; 79)	Člověk, který je opatrný a ostražitý před <i>něčím, někým</i> , popř. vyhýbat se <i>mu, tomu</i> a nenechat se od něj přistihnout, chytit. (E; 691)

навостритъ уши (C; 802)	natáhnout uši (C; 802)
Pozorně, se zájmem začít poslouchat, zpozornět, zbystřit. (A; 157)	Zbystřit pozornost, poslouchat velmi pozorně a soustředěně. (B; 174)

пропускать мимо ушей что (C; 801)	pouštět jedním uchem tam a druhým ven (C; 801)
Nedávat pozor, nereagovat na to, o čem (o kom) se mluví, na, co se ptají. (C; 801)	Poslouchat <i>někoho</i> velice nepozorně, ledabyle; slyšet každé páté slovo. (B; 173)

5.8 Vlasy

висеть на волоске (A; 45)	viset na vlásku (C; 94)
Nacházet se ve velmi beznadějně situaci; být v nebezpečí, v ohrožení života. (A; 45)	Být velmi nejistý a krajně, nebezpečně ohrožený; být blízko zkáze, záhubě a existovat díky slabé okolnosti, souvislosti. (F; 274)

у него волосы становятся дыбом (A; 52)	vlasы někomu vstávají hrůzou (C; 93)
Někdo je zděšen, silně vylekán. (A; 52)	Naprosto s nějakým řešením nesouhlasí, je nějakou představou šokován; Být bez sebe hrůzou. (B; 181)

кусать себе локти (C; 375)	rvát si vlasы (C; 375)
Zlobit se, litovat toho, co se stalo a nelze už napravit, co už je nenávratně ztraceno. (A; 139)	Obrazné gesto, které vyjadřuje zoufalství (B; 181)

притягивать/притягнуть за волосы (уши) что (C; 94)	přítahovat něco za vlasы (B; 180)
Používat, říct něco bez dostatečných důkazů., argumentů. (C; 94)	Být absurdní, nepřirozené a nevěrohodné. (B; 180)

5.9 Tvář, čelo, obličej

с каменным лицом (C; 372)	s kamennou tváří (D; 220)
O člověku (jeho tváři), který nedává najevo žádné pocity. (C; 372)	Nedávat najevo žádný cit, žádné pohnutí, mrknutí. (B; 171)

делать/сделать кислое лицо (C; 371)	dělat/udělat kyselý obličej (C; 371)
Výraz v obličejí, vyjadřující nespokojenost, melancholické nálady. (C; 371)	Zatvářít se kysele, grimasou vyjádření nelibosti či odporu. (B; 101)

говорить/сказать кому что в лицо (C; 370)	vmést někomu něco do obličeje (tváře). (B; 101)
V přítomnosti dotyčné osoby říct jí směle a otevřeně <i>něco</i> nepříjemného a ostrého, ale obvykle spravedlivého či oprávněného. (C; 370)	Říct <i>někomu něco</i> přímo, otevřeně, bez přetvářky. (B; 101)

менять/изменить лицо чего (C; 370)	měnit/ proměnit tvář čeho (D; 546)
Dělat <i>něco</i> jiným, předělat vnější vzhled <i>něčeho</i> . (C; 370)	Vylepšení, předělání vnějšího vzhledu <i>něčeho</i> . (C; 370)

стать лицом к лицу с кем (D; 547)	stanout tváří tvář někomu (F; 210)
Stát v bezprostřední blízkosti <i>někoho</i> , tváří v tvář. (C; 463)	Dostat se do těsné, bezprostřední blízkosti či konfrontace s <i>někým</i> , octnout se přímo před <i>někým</i> . (F; 210)

сохранять/сохранить (своё) лицо (C; 371)	zachovat si/zachovávat si (svou) tvář (D; 546)
Zachovat si svoje charakteristické rysy, svou podstatu. (C; 371)	Uchovat si důstojnost, úctu a dobrou pověst (B; 172)

показать/показывать истинное лицо (C; 371)	ukázat/ukazovat pravou tvář (D; 546)
Odhalit svou vnitřní (pravou) podstatu či myšlenky, záměry. (C; 371)	Přestat se přetvařovat a ukázat svou pravou povahu; ukázat se v pravém světle. (B; 171)

повернуться лицом к чему (C; 371)	postavit se čelem k čemu (D; 76)
Projevit zájem o <i>něco</i> , <i>někoho</i> , začít se zajímat o <i>něco</i> , <i>někoho</i> . (C; 371)	Postavit se <i>nějakému</i> problému zpřímá, vyrovnat se s tím. (B; 30)

смеяться кому в лицо (C; 371)	smát se někomu do obličeje (B; 171)
Přímo, otevřeně se posmívat. (C; 371)	Drze, nepokrytě a sebejistě se posmívat. (B; 171)

5.10 Krk

висеть/повиснуть на шее у кого (C; 854)	viset někomu na krku (C; 854)
Být zátěží (přítěží) někoho. (C; 854)	Být někomu na obtíž, přidělovat někomu starosti. (E; 371)

5.11 Ruce, ramena, lokty, prsty

валить из рук (A; 36)	padat z rukou (C; 648)
Něco se nám nedaří, protože chybí určitá zručnost, nálada či síla. (C; 648)	Něco se nedaří, nejde, protože na to nestačí síly, chybí potřebná zručnost, chuť nebo nálada (o práci). (A; 36)

взять себя в руки (A; 41)	vzít rozum do hrsti (C; 653)
Kontrolovat své city, náladu, uklidnit se, donutit se zachovat klid; Začít jednat soustředěně, přimět se k činnosti, jednat. (A; 41)	Člověk ve vztahu k problému, v nejistotě při volbě a rozhodování. Zamyslet se, soustředit se na problém a logicky a odpovědně a komplexně něco uvážit. (F; 38)

работа горит в руках (A; 71)	práce jde od ruky (A; 71)
Práce rychle pokračuje; dělá práci rychle, zručně a dobře. (A; 71)	Práce jde velmi obratně a hbitě. (B; 143)

ждать у моря погоды (A; 87)	čekat se založenýma rukama (C; 414)
Spoléhát na náhodu; čekat na <i>něco</i> nejistého; zbytečně v <i>něco</i> doufat. (A; 87)	Nečinně sedět a čekat, co bude. (B; 150)
у него золотые руки (A; 102)	má zlaté ruce (C; 654)
Zručný člověk, který umí udělat všechno, do čeho se pustí. (A; 102)	O zručném člověku, který mistrně ovládá nějaký typ činnosti. (B; 146)
махнуть рукой на кого/что (A; 148)	mávnout rukou nad někým/něčím (C; 657)
Přestat věnovat se <i>někomu</i> nebo <i>něčemu</i> pozornost, nechat <i>něčeho</i> , přestat se zajímat o <i>něco</i> nebo <i>někoho</i> . (A; 148)	Gesto znamenající nezájem o <i>něco</i> , lhostejnost; vykašlat se na <i>něco</i> . (B; 144)
чист на руки (C; 659)	má čisté ruce (B; 144)
O člověku, který je dobrosrdečný, čestný a nemá sklony ke krádežím. (C; 659)	Být poctivý, bezúhonný. (B; 144)
у него руки коротки (C; 655)	je na něco krátký (C; 655)
Nemít dostatek pravomoci, síly. (C; 655)	Nemít dost moci, právo, možnost <i>něco</i> udělat. (A; 246)
высосать что из пальца (A; 66)	vycucat si něco z prstu (E; 726)
Říkat, tvrdit <i>něco</i> bez jakýchkoliv podkladů, bez přihlídnutí k faktům, vymyslet si <i>něco</i> . (A; 66)	Vynalézavě a pohotově si <i>něco</i> vymyslet – obecná neznalost či z časové nouze. (E; 726)
знать кого/что как свои пять пальцев (C; 505)	znát koho/co jako své boty (C; 505)
Znát <i>něco</i> , <i>někoho</i> velmi dobře. (C; 505)	Znát <i>někoho</i> velmi dobře, důkladně. (A; 100)

обвести вокруг пальца (C; 505)	otočit si kolem prstu (malíčku) koho (C; 505)
Plně si <i>někoho</i> podmanit díky své vůli a vlivu. (C; 505)	Plně si <i>někoho</i> získat, psychicky či emociálně si <i>ho</i> podmanit, lehce ovládat <i>někoho</i> , manipulovat <i>někým</i> . (E; 725)

палец о палец не ударить (C; 505)	nehnout prstem (C; 505)
Vůbec nic nedělat, nevynaložit ani malé úsilí na dosažení cíle. (C; 505)	Vůbec pro <i>něco</i> , <i>někoho</i> nic neudělat a nijak <i>tomu</i> , <i>mu</i> nepomocit, neprospěť. (G; 627)

показать пятки (C; 616)	vzít nohy na ramena (C; 616)
Utíkat, dát se do běhu. (C; 616)	Utéct; prásknout do bot; rychle utíkat. (B; 137)

уметь работать локтями (C; 375)	mít ostré lokty (D; 277)
Usilovat o dosažení úspěchu v práci, v osobním životě, odhánět konkurenty. (C; 375)	Být velmi ambiciózní, postupovat dopředu (vzhůru) tvrdě a bezohledně. (B; 84)

5.12 Bok

идти (стоять) бок о бок с кем (C; 40)	být (stát, bojovat) bok po boku s kým (D; 44)
Být v naprosté blízkosti druhé osoby, dělat <i>něco</i> společně. (C; 40)	Dělat <i>něco</i> ve spolupráci s <i>někým</i> , společně a svorně. (B; 25)

5.13 Nohy, pata, koleno

вставить с левой ноги (A; 54)	vstávat levou nohou (E; 530)
Být ve špatné náladě, být podrážděný. (C; 458)	Mít od rána špatnou, mrzutou, bručivou náladu. (E; 530)
быть на дружеской ноге с кем (C; 457)	být s někým jedna ruka (C; 457)
Mít s <i>někým</i> blízké a dobré vztahy. (C; 457)	Dobře si s <i>někým</i> rozumět a být s <i>ním</i> za dobře. (B; 141)
жить на широкую ногу (C; 460)	žít na vysoké noze (C; 460)
Žít v bohatství, přepychově, mít velké příjmy. (A; 89)	Žít si nad poměry. (B; 95)
связать кого по рукам и ногам (C; 651)	svázat někomu ruce (C; 651)
Zbavovat možnosti svobodného konání, povědomí, omezovat. (C; 651)	Znemožňovat <i>někomu</i> vyvíjet nějakou činnost, a tím jej činit bezmocným. (B; 151)
у него голова как колесо (C; 319)	má hlavu jako koleno (D; 235)
O úplně holohlavém muži. (C; 319)	Být plešatý, holohlavý. (B; 35)
ставить/поставить на колени кого (C; 319)	srazit/srážet na kolena koho (D; 235)
Pokořit <i>někoho</i> , přinutit <i>někoho</i> se podřídit. (C; 319)	Pokořit <i>někoho</i> , zbavit jej vlivu, snížit jeho váhu a důstojnost. (B; 69)
гнаться по пятам за кем (C; 615)	být komu v patách (D; 366)
Neustále s <i>někým</i> držet krok, sledovat ho, chodit za <i>někým</i> . (C; 615)	Sledovat <i>někoho</i> , pronásledovat, už už dohánět. (B; 120)

6 Výsledky analýzy

Excerpcí výše uvedených slovníků jsme získali 70 frazeologizmů a jejich českých/ruských ekvivalentů. Tyto frazeologizmy jsme dále analyzovali z hlediska shod a odlišností v syntaktické struktuře a v lexikálním obsazení frazeologizmů. Výsledky analýzy uvádíme níže.

6.1 Syntaktická struktura frazeologizmů

Z hlediska syntaktické struktury můžeme konstatovat, že mezi ruskými a českými ekvivalenty se objevily případy jak syntaktické struktury odlišné, tak i shodné. Shodná syntaktická struktura byla zjištěna u 24 frazeologizmů (34 %), odlišná syntaktická struktura se vyskytuje u zbylých 46 frazeologizmů (66 %). Po analýze námi zkoumaných frazeologizmů můžeme tedy říci, že u frazeologizmů převažovala odlišná syntaktická struktura.

1. 100% shoda v syntaktické struktuře frazeologizmů:

- Обвести вокруг пальца. x Otočit si kolem prstu (malíčku) *koho*.
- Держать язык за зубами. x Držet jazyk za zuby.
- Знать *кого/что* как свои пять пальцев. x Znat *koho/co* jako své boty.
- Стать лицом к лицу *с кем*. x Stanout tváří tvář *někomu*.
- Повернуться лицом к *чему*. x Postavit se čelem *čemu*.
- Слететь/слетать с губ. x Vylétět z úst.
- Менять/изменить лицо *чего*. x Měnit/proměnit tvář *čeho*.
- Показать/показывать истинное лицо. x Ukázat/ukazovat pravou tvář.
- Открывать *кому* глаза. x Otvírat *někomu* oči.
- Водить *кого* за нос. x Vodit *někoho* za nos.
- Сохраняться/сохранить (своё) лицо. x Zachovat/zachovávat si (svou) tvář.
- Делать/сделать кислое лицо. x Dělat/udělat kyselý obličej.
- С каменным лицом. x S kamennou tváří.
- Бежать высунув язык. x Běžet s vyplazeným jazykem.
- Выбросить *кого/что* из головы. x Pustit *něco/někoho* z hlavy.
- Ставить/поставить на колени *кого*. x Srazit/srážet na kolena *koho*.
- Висеть на волоске. x Viset na vlásku.

- Вбивать в голову *что кому*. x Vtloukat do hlavy *co komu*.
- Валить из рук. x Padat z rukou.
- Высосать *что* из пальца. x Vysucat si *něco* z prstu.
- Развязать язык *кому*. x Rozvázat *někomu* jazyk.
- Навострить уши. x Natahnout uši.
- Влюбиться по уши. x Zamilovat se až po uši.
- Вырастать в *чьих* глазах. x Stoupat v *něčích* očích.

2. Odlišná struktura frazeologizmů:

- Говорить *кому что* в лицо. x Vmést *někomu něco* do obličeje.
- Вставать с левой ноги. x Vstávat levou nohou.
- Идти (стоять) бок о бок с кем. x Být(stát, bojovat) bok po boku s kým.
- (слово) вертится у *кого* на языке. x Mít *něco* na jazyku.
- Закусить губы. x Kousat se do rtů.
- Жить на широкую ногу. x Žít na vysoké noze.
- Закрывать глаза на *что*. x Zavírat oči před *něčím*.
- Бросаться *кому* в глаза. x Padnout do oka *někomu*.
- Махнуть рукой на *кого/что*. x Mávnout rukou nad *někým/něčím*.
- Висеть на шее у *кого*. x Viset *někomu* na krku.
- У *него* волосы становятся дыбом. x Vlasy *někomu* vstávají hrůzou.
- Ломать голову над *чем*. x Lámat si hlavu s *něčím*.
- Давать/дать голову на отсечение. x Dávat/dát ruku do ohně za *koho/co*.
- Зарубить на носу. x Zapsat si za uši.
- Гнаться по пятам за кем. x Být *komu* v patách.
- Смеяться *кому* в лицо. x Smát se *někomu* do obličeje.
- Окунуться с головой во *что*. x Vrhnout se po hlavě do *něčeho*.
- У *него* голова как колено. x Má hlavu jako koleno.
- У *него* дырявая голова. x Má děravou hlavu.
- Взять себя в руки. x Vzít rozum do hrsti.
- Связать *кого* по рукам и ногам. x Svázat *někomu* ruce.
- Быть на дружеской ноге с кем. x Být s *někým* jedna ruka.
- Навязнуть в зубах. x Mít *něčeho* plné zuby.

- Гладить по головке. x *Zahrnout někoho chválou.*
- У него руки коротки. x *Je na něco krátký.*
- Ждать у моря погоды. x *Čekat se založenýma rukama.*
- Показать пятки. x *Vzít nohy na ramena.*
- Держать ухо востро. x *Být ve střehu, mít se na pozoru před někým.*
- Палец о палец не ударить. x *Nehnout prstem.*
- Кусать себе локти. x *Rvát si vlasy.*
- Нос не дорос у кого. x *Má ještě mléko na bradě.*
- Положить зубы на полку. x *Sušit hubu.*
- Мазать по губам кого. x *Mazat med kolem pusy komu.*
- Язык сломаеть. x *Jazyk si můžeš zlomit na čem.*
- У него длинный язык. x *Nevidí si na jazyk.*
- Валить с больной головы на здоровую. x *Házet někomu něco na hlavu.*
- У него голова идёт кругом. x *Neví, kde mu hlava stojí.*
- Чист на руку. x *Má čisté ruce.*
- Работа горит в руках. x *Práce jde od ruky.*
- Пропускать мимо ушей что. x *Pouštět jedním uchem tam a druhým ven.*
- Уметь работать локтями. x *Mít ostré lokty.*
- У него золотые руки. x *Má zlaté ruce.*
- Как снег на голову. x *Jako blesk z čistého nebe.*
- С глазу на глаз (поговорить). x *Mezi čtyřma očima (promluvit si).*
- Притягнуть за волосы что. *Přitahovat něco za vlasy.*
- Не совать нос в чужие дела. x *Nestrkat do něčeho svůj nos.*

6.2 Část lidského těla

Samozřejmě nesmí chybět rozbor týkající se obsahu části těla v daných 70 frazeologizmech. Během rozboru daných frazeologizmů se objevilo 9 situací: 1. Frazeologizmy obou jazyků zahrnovaly stejnou část těla, což se týkalo 46 kolokací (65,7 %). 2. Ruský a český ekvivalent obsahoval jinou část těla – 9 frazeologizmů (12,9 %). 3. U dvou frazeologizmů nastala situace, kdy v ruské i českém ekvivalentu se objevila stejná část těla 2x. 4. Ve dvou frazeologizmech se vyskytovaly dvě části těla. 5. Ve dvou ruských ekvivalentech se objevila 2x stejná část těla, ale v českém ekvivalentu pouze jednou. 6. U jednoho frazeologizmu se v ruském ekvivalentu objevují dvě části těla, v českém pouze jedna. 7. u českého ekvivalentu byly 2 části těla a v ruském jedna. 8. český ekvivalent bez označení části těla, 9. ruský ekvivalent bez označení části lidského těla. Můžeme tedy konstatovat, že námi analyzované frazeologizmy ve většině případů obsahují stejné označení části těla.

1. Frazeologizmy obou jazyků obsahují stejnou část těla:

- Выбросить *кого/что* из головы. x Pustit *něco/někoho* z hlavy.
- Ломать голову *над чем*. x Lámat si *s něčím* hlavu.
- Окунуться с головой *во что*. x Vrhnout se po hlavě *do něčeho*.
- У него дырявая голова. x Má děravou hlavu.
- Валить с больной головы на здоровую. x Házet/hodit *někomu něco* na hlavu.
- (слово) вертится у *кого* на языке. x Mít *něco* na jazyku.
- Бежать высунув язык. x Běžet s vyplazeným jazykem.
- Язык сломаетшь. x Jazyk si můžeš na zlomit *na čem*.
- Развязать язык *кому*. x Rozvázat *někomu* jazyk.
- У него длинный язык. x Nevidí si na jazyk.
- Навязнуть в зубах. x Mít *něčeho* plné zuby.
- Не совать нос в чужие дела. x Nestrkat do *něčeho* svůj nos.
- Водить *кого* за нос. x Vodit *někoho* za nos.
- Сохранять/сохранить (своё) лицо. x Zachovat si/zachovávat si (svou) tvář.
- Делать/сделать кислое лицо. x Dělat/udělat kyselý obličej.
- С каменным лицом. x S kamennou tváří.
- Менять/изменить лицо *чего*. x Měnit/proměnit tvář *čeho*.

- Говорить/сказать *кому что* в лицо. x *Vmést někomu něco do obličeje.*
- Показать/показывать истинное лицо. x *Ukázat/ukazovat pravou tvář.*
- Смеяться *кому* в лицо. x *Smát se někomu do obličeje.*
- Гнаться по пятам *за кем.* x *Být komu v patách.*
- Вставать с левой ноги. x *Vstávat levou nohou.*
- Открывать *кому* глаза. x *Otvírat někomu oči.*
- Вырастать *в чьих* глазах. x *Stoupat v něčích oči.*
- Закрывать глаза *на что.* x *Zavírat oči před něčím.*
- Бросаться *кому* в глаза. x *Padnout do oka někomu.*
- Влюбиться по уши. x *Zamilovat se až po uši.*
- Навострить уши. x *Natáhnout uši.*
- Пропускать мимо ушей *что.* x *Pouštět jedním uchem tam a druhým ven.*
- Закусить губы. x *Kousat se do rtů.*
- Обвести вокруг пальца. x *Otočit si kolem prstu (malíčku) koho.*
- Высосать *что* из пальца. x *Vycucat si něco z prstu.*
- Уметь работать локтями. x *Mít ostré lokty.*
- *У него* золотые руки. x *Má zlaté ruce.*
- Махнуть рукой *на кого/что.* x *Mávnout rukou nad někým/něčím.*
- Работа горит в руках. x *Práce jde od ruky.*
- Валишь из рук. x *Padat z rukou.*
- Чист на руку. x *Má čisté ruce.*
- Вбивать в голову *что кому.* x *Vtloukat do hlavy co komu.*
- *У него* голова идёт кругом. x *Neví, kde mu hlava stojí.*
- Висеть на шее *у кого.* x *Viset někomu na krku.*
- *У него* волосы становятся дыбом. x *Vlasy někomu vstávají hrůzou.*
- Притягивать за волосы *что.* x *Přitahovat něco za vlasy.*
- Висеть на волоске. x *Viset na vlásku.*
- Ставить/поставить на колени *кого.* x *Srazit/srážet na kolena koho.*
- Жить на широкую ногу. x *Žít na vysoké noze.*

2. Ruský a český ekvivalent obsahující jinou část těla:

- Быть на дружеской ноге *с кем.* x Být *s někým* jedna ruka.
- Давать/дать голову на отсечение. x Dávat/dát ruku do ohně za *koho/co*.
- Слететь/слетать с губ. x Vylézt z úst.
- Мазать по губам *кого.* x Mazat med kolem pusu *komu*.
- Положить зубы на полку. x Sušit hubu.
- Нос не дорос у *кого.* x Má ještě mléko na bradě.
- Зарубить на носу. x Zapsat si za uši.
- Повернуться лицом *к чему.* x Postavit se čelem *k čemu*.
- Кусать себя локти. x Rvát si vlasy.

3. Ruský i český ekvivalent obsahují tutéž část těla 2x v jednom frazeologizmu:

- Идти (стоять) бок о бок с кем. x Být (stát, bojovat) bok po boku s kým.
- Стать лицом к лицу *с кем.* x Stanout tváří tvář *někomu*.

4. Ruský i český ekvivalent obsahuje 2 různé části těla:

- Держать язык за зубами. x Držet jazyk za zuby.
- У него голова как колено. x Má hlavu jako koleno.

5. V ruském ekvivalentu se objevuje jedna část těla 2x, ale v českém pouze 1x:

- С глаза на глаз (поговорить). x Mezi čtyřma očima (promluvit si)
- Палец о палец не ударить. x Nehnout prstem.

6. Ruský frazeologismus obsahuje dvě různé části těla, ale v českém se objevuje pouze jedna:

- Связаь *кого* по рукам и ногам. x Svázat *někomu* ruce.

7. Český ekvivalent obsahuje dvě různé části těla, ale ruský pouze jednu.

- Показать пятки. x Vzít nohy na ramena.

8. Český ekvivalent bez části těla:

- Держать ухо востро. x Být ve střehu, mít se na pozoru *před někým*.
- Знать *кого/что* как свои пять пальцев. x Znat *koho/co* jako své boty.

- *У него* руки коротки. x Je na něco krátký.
- Гладить по головке. x *Zahrnovat někoho* chválou.
- Как снег на голову. x Jako blesk z čistého nebe.
- Взять себя в руки. x *Vzít rozum* do hrsti.

9. Ruský ekvivalent bez části těla:

- Ждать у моря погоды. x *Čekat se založenýma rukama*.

Závěr

Mezi českým a ruským jazykem, i přes to, že si tyto jazyky jsou velmi podobné a blízké, najdeme několik rozdílů a odlišností. Tato práce se konkrétně zaměřila na rozdíly a shody v oblasti frazeologie. Zabývá se konkrétními 70 frazeologizmy, které obsahují označení části lidského těla. Frazeologizmy jsme získali excerpcí nejen z dvojjazyčných frazeologických slovníků, ale frazeologizmy byly také získávány z jednojazyčných frazeologických slovníků.

Z výsledků analýzy syntaktické struktury frazeologizmů můžeme říci, že u frazeologizmů převažovala odlišná syntaktická struktura. Shodná syntaktická struktura se vyskytla u 24 námi zkoumaných frazeologizmů, zbylých 46 frazeologizmů má syntaktickou strukturu odlišnou.

Pokud bychom hovořili o výsledcích analýzy, které se týkají shody v obsahu označení části lidského těla, můžeme říci, že opět většina (konkrétně 65,7 %) frazeologizmů se nijak nelišila. Samozřejmě, že v takovém počtu frazeologizmů se objevily i jiné situace, např. kdy se část těla lišila, či ji daný ruský či český ekvivalent neobsahoval. V analýze se také objevily frazeologizmy, ve kterých se objevilo více částí lidského těla, např., *Держать язык за зубами.* x *Držet jazyk za zuby.* (2 různé části těla) nebo *Стать лицом к лицу с кем.* x *Stanout tváří tvář někomu.* (jedna část těla se vyskytla 2x v jednom frazeologizmu).

Práce také poukázala na opodstatněnost vzniku frazeologických slovníků. Jedná se o to, že frazeologizmy, které jsou uvedeny v normativních výkladových slovnících, nejsou vždy plnohodnotně vysvětleny a popis daného frazeologizmu je velmi stručný.

Seznam použité literatury a zdrojů

Seznam české literatury

1. ČERMÁK, František, HRONKA Jiří a kolektiv. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Přirovnání*. Praha: Academia, 1983a. ISBN 9788073352165.
2. ČERMÁK, František; HRONKA, Jiří a kolektiv. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné (A-P)*. Praha: Academia, 1994b. ISBN 80-200-0347-9.
3. ČERMÁK, František; HRONKA, Jiří a kolektiv. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné (R-Ž)*. Praha: Academia, 1994c. ISBN 80-200-0428-9.
4. ČERMÁK, František; BLATNÁ, Renata. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 80-85787-23-7.
5. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.
6. ČERMÁK, František; HRONKA, Jiří a kolektiv. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-218-9.
7. ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-020-3.
8. ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.
9. ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN 978-80-7346-093-8.
10. DUBROVIN, Mark Isaakovič; PAROLKOVA, Olga. *Ruské frazeologismy názorně*. Moskva: Ruský jazyk, 1981.
11. FUČÍK, Bedřich; POKORNÝ, Jindřich. *Zakopaný pes aneb o tom jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví*. Praha: Albatros, 2009. ISBN 978-80-00-02422-6.
12. LINGEA S. R. O, kolektiv. *Slovník současné češtiny*. Brno: Lingea, 2011. ISBN 978-80-87471-27-2.

13. MARTINKOVÁ, Marie. *Rusko-český frazeologický slovník*. Praha: SPN, 1953.
14. MOKIENKO, Valerij Michajlovič; STĚPANOVA, Ludmila. *Ruská frazeologie pro čechy. Русская фразеология для чехов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1916-9.
15. MOKIENKO, Valerij Michajlovič; WURM, Alfréd. *Česko-ruský frazeologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0406-09.
16. MRHAČOVÁ, Eva. *Názvy lidského těla v české frazeologii a idiomatice (Tematický frazeologický slovník II)*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, 2000. ISBN 80-7042-570-9.
17. PODLESNYCH, Aljona. *Ruské idiomy Russkije frazeologizmy*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2779-7.
18. STĚPANOVA, Ludmila. *Česká a ruská frazeologie diachronní aspekty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0795-7.
19. STĚPANOVA, Ludmila. *Česká a ruská frazeologie: diachronní aspekty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0795-7.
20. STĚPANOVA, Ludmila. *Rusko-český frazeologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1750-9.
21. STĚPANOVA, Ludmila; SVAŠKOVÁ, Markéta; ARKHANGELSKA, Tetiana. *Образ человека во фразеологии: Чловěk ve frazeologii: rusko-česko-polský frazeologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-4931-9.
22. VEČERKA, Radoslav. *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6265-8.
23. VOLEKOVÁ, Kateřina. *Česká lexikografie 15. století*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2486-2.

Seznam ruské literatury

24. МОКИЕНКО, Валерий Михайлович. *Новая русская фразеология*. Ополе, 2003. ISBN 83– 86881– 34– 8.
25. ТЕЛИЯ, Вероника Николаевна. *Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвотурологический аспекты*. Москва: Школа "Языки русской культуры", 1996. ISBN 5– 88766– 047– 3.
26. ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Санкт-Петербург: Специальная Литература, 1996. ISBN 5-7571-0038-9.

Seznam internetových zdrojů

27. Арсентьева Елена. *Казанская фразеологическая школа //Фразеология в многоязычном обществе. Phraseology in Multilingual Society / сборник статей межд. фразеол. конф. "Europhras". - Казань: Татарское республ. изд-во "ХЭТЕР", 2013, [cit. 2018-04-20] Dostupné z: http://kpfu.ru/staff_files/F726813242/*
28. Васильевна Баско Нина. *Фразеологические неологизмы русского политического дискурса // Политическая лингвистика [online]. 2016. №1. [cit. 2018-04-20] Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologicheskie-neologizmy-russkogo-politicheskogo-diskursa>.*
29. Новгородская фразеологическая школа. *Новгородская фразеологическая школа [online]. МБУК «БИБЛИОНИКА»: АНО «МУРАВЕЙНИК», 2016 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://ant53.ru/reference/193/>*
30. Третьякова Ирина Юрьевна. *Костромская фразеологическая школа // Вестник КГУ. 2013. №5. [cit. 2018-04-20] Dostupné z: <http://ant53.ru/reference/193>*

Resumé

Cílem bakalářské práce je srovnání ruských a českých frazeologizmů, které obsahují označení části lidského těla. V teoretické části se práce zabývá frazeologií obecně, seznamuje se základní terminologií dané oblasti a významnými českými i ruskými lingvisty, zabývajícími se frazeologií, a se základními frazeologickými slovníky. Druhá část práce je věnována srovnání 70 českých a ruských frazeologizmů, které byly porovnávány z hlediska syntaktické struktury a lexikálního obsazení frazeologizmů.

Резюме

Целью бакалаврской работы является сравнение русских и чешских фразеологизмов, содержащих название частей тела человека. В теоретической части работы представлены основные понятия фразеологии и некоторые известные чешские и российские лингвисты, занимающиеся исследованием фразеологических единиц, дается характеристика словарей, в частности фразеологических. В дальнейшем работа знакомит с результатами сравнения 70 чешских и русских фразеологизмов, которые были извлечены методом сплошной выборки из фразеологических словарей. Внимание сосредоточивалось на выявлении сходств и различий в синтаксической структуре и в лексической наполненности фразеологизмов.